

Олександр
Пушкін

Евгеній Онєгін

Олександр Пушкін Євгеній Онєгін

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=19100028

Аннотация

«Євгеній Онєгін» – твір, який приніс своєму творцеві світову славу, став новою віхою розвитку російської літератури, і, безсумнівно, став найвизначнішим у творчості геніального Олександра Сергійовича Пушкіна. «Євгеній Онєгін» – роман у віршах, робота над яким зайняла більше семи років. Непроста історія стосунків Євгенія Онегіна і Тетяни Ларіної, одягнена у вишукану віршовану форму, за визначенням Белінського, стала енциклопедією російського життя, і, поза сумнівами, не втратить своєї актуальності. Художній переклад твору здійснив видатний український поет – Максим Тадейович Рильський.

Содержание

Вступ	5
Глава перша	6
Конец ознакомительного фрагмента.	35

Олександр Пушкін

Євгеній Онєгін

Роман у віршах

Petri de vanite il avait encore plus de cette espece d'orgueil qui fait avouer avec la meme indifference les bonnes comme les mauvaises actions, suite d'un sentiment de superiorite, peut-etre imaginaire.

Tire d'une lettre particuliere¹

---

¹ Пройнятий марнолюбством, він, опріч того, мав особливу гордість, що примушує визнавати з однаковою байдужістю як добрі, так і лихі вчинки, внаслідок почуття вищості, може, гаданої. З приватного листа (франц.). – Ред.

Вступ

Не світ хотівши звеселити
У гордості його пустій,
Поруку б я хотів явити,
Тебе гіднішу, друже мій,
Гіднішу мислєй величавих,
Душі, де мрія розцвіта,
Де в шатах простих, нелукавих
Живе поезія свята;
Ta що ж – лиш кілька глав пістрявих
Тобі в дарунок я зібрав,
Напівсмішних, напівпечальних,
Простонародних, ідеальних,
Недбалий плід моїх забав,
Хвилин натхнення бистрольотних,
Зів'ялих рано літ моїх,
Досвідченъ розуму холодних
І серця записів гірких.

Глава перша

*I жити квапиться, і почувать спішить.
П. Вяземський*

I

«Мій дядько чесний без догани,
Коли не жартом занеміг,
Небожа змусив до пошани
І краще вигадать не міг,
Воно й для інших приклад гожий;
Але яка нудота, боже,
При хворім день і ніч сидіть,
Не покидаючи й на мить!
Яке лукавство двоязике —
Напівживого розважать,
Йому подушку поправлять,
Журливо подавати ліки,
Зітхати і думку берегти:
«Коли ж візьмуть тебе чорти!»

ІІ

Так у пилюці, на поштових
Гадав гульвіса молодий,
Що з волі Зевса прав спадкових
Набрав по всій рідні своїй.
Людмили друзі та Руслана!
З героєм нашого романа
Без передмов, у цей же час
Дозвольте познайомить вас.
Онегін, – друг мій, я зазначу,—
Родивсь на берегах Неви,
Де народились, може, й ви,
Чи вславилися, мій читачу.
Гуляв і я там в давні дні:
Та піvnіч вадила мені.

ІІІ

Служивши чесно, без пороку,
З боргів покійник батько жив,
Три бали він давав щороку
І все за вітром розпустив.
Життя Онегіну сприяло:

Madame його гляділа дбало,
А там Monsieur узяв до рук,—
І всім на втіху ріс малюк.
Monsieur l'Abbe, француз убогий,
Щоб хлопчик сил не витрачав,
Всього, жартуючи, навчав,
В моралі був не дуже строгий,
Так-сяк за пустощі корив
І в Літній сад гулять водив.

IV

Коли ж юнацьких літ бурхливих
Прийшла Євгенію пора,
Пора надій і мук щасливих,
Француза прогнано з двора.
Дістав Онегін мій свободу,
Остригся під останню моду,
Як dandy той причепуривсь
І в колі вищому з'явивсь.
Він по-французьки, як годиться,
Міг розмовляти і писать,
Мазурку легко танцювати,
Умів незмушено вклониться;
Тож присуд був йому один:
Люб'язний і розумний він.

V

Ми всі навчались небагато,
Абияк і абичого,
Тож вихованням здивувати
В нас можна легко хоч кого.
Про юнака судці суворі
В загальнім присудили хорі:
Учений хлопець, та педант.
Він зроду любий мав талант
Про будь-що довго не шукати
В розмові гострого слівця,
З ученим виглядом знавця
В поважних справах німувати
І викликати усміх дам
Огнем нежданіх епіграм.

VI

Латинъ із моди вийшла нині;
Отож, як правду говорить,
Він знов доволі по-латині,
Щоб епіграфи розуміть,

Поміркувати об Ювеналі,
В кінці листа черкнути vale²,
З Вергілія процитувати
Умів сяк-так рядків із п'ять,
Копатись він не мав охоти
У хронології тяжкій,
Та завжди в пам'яті своїй
Часів колишніх анекдоти
Від Ромула до наших днів
Держав для всіх напоготов.

VII

Високої не мавши сили
Життя натхненню присвятить,
Не міг він, хоч і як ми вчили,
Хорей од ямба відрізнить.
Гомера лаяв, Феокріта;
Зате читав Адама Сміта
І сильний був економіст,
Тобто доводити мав хист,
На чім держава багатіє,
І чим живе, і як вона
Бува без золота міцна,
Коли продуктом володіє.

---

² Бувай здоровий (лат.). – Ред.

На все те батько не зважав
І, знай, маєтки заставляв.

VIII

Всього, що знав іще Євгеній,
У повісті не ознаймиш;
Та в чому він був справжній геній,
Що знав з усіх наук твердіш,
Що вибрав трохи чи не зроду,
Як труд, як муку й насолоду,
Чим виповняв він по краї
Нудьгу і лінощі свої,—
Була наука милування,
Яку прославив ще Назон,
За що скінчив, як марний сон,
В Молдавії, в краю вигнання,
У чужодальній стороні
Блискучі та бентежні дні.

IX

..
..

..

X

Як рано міг він хитрувати,
Ховати надію, ревнувати,
Зневіру й віру викликати,
Здаватися хмурим, умлівати,
Являтись гордим і слухняним,
Холодним бути, полум'яним!
Як він томливо німував,
Як пломенисто промовляв,
Які листи писав недбалі!
В одній меті, з одним чуттям,
Як забував себе він сам!
Як очі й ніжні, і зухвалі
Умів звести і опустить
Чи послухняні сліози лить!

XI

Як він умів новим здаватись,
Вражать невинність жартома,
В готовий розпач удаватись,

Годити силами всіма,
Як він належної хвилини
Передсуд юності невинний
Умом і пристрастю боров,
Як чатував він на любов,
Молив і вимагав признання,
Як, серця вчувиши перший звук,
Добитися без довгих мук
Умів таємного стрівання,—
І, досягнувши милих прав,
Уроки в тиші їй давав!

XII

Як рано міг він хвилювати
Серця кокеток записних!
Коли ж хотілось покарати
Йому суперників своїх,—
Як він отруйно лихословив!
Які пастки на них готовив!
Та ви, володарі дружин,—
Був з вами другом завжди він:
Його любив і муж лукавий,
Фобласа давній ученик,
І недовірливий старик,
І рогоносець величавий,

Що шанував, як то і слід,
Себе, жону і свій обід.

XII. XIV

..
..
..

XV

Іще в постелі він, бувало:
Йому записочки несуть.
Запросини? Та ще й чимало:
На трьох вечірках просять буть,
Там буде бал, там іменини.
Куди ж гульвіса наш полине?
Почне він як? Дарма питатъ!
Усіх він встигне облітать.
Тим часом в ранішнім уборі,
Надівши модний болівар,
Онегін їде на бульвар
І там гуляє на просторі,
Аж поки про обідній час

Брегет³ не нагадає враз.

XVI

Вже темно: в сани він сідає.
«Агей!» – зачуває крик гучний.
Морозним сріблом одливає
Широкий комір бобряний.
Бліскучий любленець химерин,
Жде у Talon його Каверін.
Ввійшов: і корок геть летить,
Вина комети струм кипить⁴,
Roast-beef чекає їх сочістій
І трюфлі, розкіш юних днів,
Французьких гордість кухарів,
І страсбурзький пиріг пашистий
Між сиром лімбурзьким живим
І ананасом золотим.

---

³ Брегет – кишеневковий годинник з майстерні французького майстра Брегета. Ці годинники видзвонювали хвилини.

⁴ «Вино комети» – вино збору 1811 року, вельми врожайного, що люди забобонні пояснювали впливом комети, дуже яскравої та близької до землі.

XVII

Ще спрага келихів жадає
Залить гарячий жир котлет,
А дзвін брегета сповіщає,
Що вже почавсь новий балет.
Театру злий законодавець
І перемінливий ласкавець
Найчарівливіших актрис,
Почесний завсідник қуліс,
Онегін наш уже в театрі,
Де всяк, щоб вільність показать,
За entrechat⁵ ладен плескатъ,
Свистіти Федрі, Клеопатрі,
Моїну викликать – аби
Його почули між юрби.

XVIII

Чудовий край! Колись там, щирий
І незрадливий волі син,
Гримів Фонвізін, бог сатири,

---

⁵ Стрибок, антраша (франц.). – Ред.

І запозичливий Княжнін;
Там Озеров хвалу народну
І сліз данину благородну
З Семеновою поділяв;
Там наш Катенін воскрешав
Корнеля геній величавий;
Там вивів Шаховський їдкий
Своїх комедій жвавий рій,
Там і Дідло домігся слави,
Там, там, у присмерках куліс,
Минали дні мої колись.

XIX

О де ви, де, мої богині?
Скажіть – ті самі ви в цей час,
Чи іншим довелося нині
Змінить, не замінивши, вас?
Чи знов почую вас у хорі?
Чи славу руській Терпсіхорі
Складу за пломенистий літ?
А чи побачу інший світ,
Чужі та нецікаві лица,
І, глянувши, сумний поет,
Крізь розчарований лорнет,
Як та дрібнота веселиться,

Безмовно буду позіхать
Та про минуле споминатъ?

XX

В театрі повно; ложі сяють;
Партер і крісла, все кипить:
В райку і плещуть, і гукають, —
І от завіса вже шумить.
Осяяна, напівефірна,
Смичкові владному покірна,
Між німф, струнка і вогняна,
Стойть Істоміна. Вона
На 'дній нозі посеред кола
Кружляє звільна — і за мить
Легкий стрибок, і вже летить,
Летить, як пух від уст Еола,
То вигне стан свій, то зів'є,
І ніжкою об ніжку б'є.

XXI

Всі плещуть. Наш Онегін входить,
Іде поміж рядами сам,

Лорнет подвійний свій наводить
На ложі незнайомих дам;
Всі яруси окинув зором,
Все бачив: лицями, убором
Загал його роздратував;
Уклін мужчинам він оддав,
А далі погляд гордовитий
На сцену знехотя звернув,
Одвівши очі, позіхнув,
І каже: «Всіх пора змінити!
Балети я терпів як зло,
Та вже набрид мені й Дідло!»

XXII

Іще амури, біси, гноми
На сцені скачуть і шумлять;
Ще слуги з марної утоми
На шубах у прихожій сплять;
Іще не кинули плескати,
Шипіти, кашляти, гукати,
Іще і в залі, й на дворі
Блищасть мигтючі ліхтарі;
Померзлі ще басують коні,
І кучери навкруг огнів
Зібрались, лаючи панів,

Та, щоб зігріться, б'ють в долоні,
А вже Онегін знов у путь,—
Вбрання до балу надягнуть.

XXIII

Як змалювати вам, панове,
Той самотинний кабінет,
Де вихованець мод зразковий
Вершить свій мудрий туалет?
Все, що на вигадки безкраї
Купецький Лондон виробляє,
Щоб через Балтику свій крам
За сало й ліс возити нам,
Все, що в Парижі смак голодний,
Про зиски дбаючи всяччас,
На втіху створює для нас,
На примхи, на блишання модне,—
Все мав, добірності взірець,
Літ вісімнадцяти мудрець.

XXIV

Люльки янтарні з Цареграда,

Фарфор і бронза на столі
І – ніжним почуттям відрада —
Парфуми в чистім кришталі,
Гребінки, пилочки предивні,
І рівні ножиці, й нерівні,
І щіточки на сто ладів
Для нігтів, також для зубів.
Руссо (на пам'ять він прийшов нам)
Гнівився, що поважний Грім
Смів чистити нігті перед ним,
Химерником прекрасномовним.
Захисник вольності і прав
Тут права сердитись не мав.

XXV

Людина славна бути може
І дбати про нігті разом з тим:
Хто вік сучасний переможе?
Царює звичай над усім.
Євгеній мій, Чадаєв другий,
Боявшиесь осуду й наруги,
В своїй одежі був педант
І те, що ми назвали франт.
Щоденно він по три годині
Перед свічадом пробував,—

Зате ж і вигляд потім мав,
Як у пафоської богині,
Коли під чоловічий лад
Вона вдяглася на маскарад.

XXVI

Явивши перед ваші зори
Ряд туалетних таємниць,
Я міг би тут його убори
Намалювати до дрібниць;
Воно було б, щоправда, сміло,
Хоч малювати – наше діло,
Та панталони, фрак, жилет
Не чув по-руському поет;
Проте покаюсь перед вами,
Що склад моїх пісень і книг
Рябіть не так би густо міг
Іноплеменними словами,
Хоч я й копався на віку
В Академічнім словнику.

XXVII

Та це, сказати б, не до діла:
На бал ми краще поспішім,
Куди карета полетіла
З моїм героєм молодим.
Перед померклими домами
По сонній улиці рядами
Карет подвійні ліхтарі
ГоряТЬ, як промені зорі,
І райдуги на сніг наводять;
У гроні плошок золотім
Сіяє блискотливий дім,
В яскравих вікнах тіні ходять,
Мелькають профілі голів
І дам, і модних диваків.

XXVIII

Онегін в сінях покойових;
Швейцара мимо, як стріла,
Злетів по сходах мармурових,
Волосся він змахнув з чола,
Ввійшов. Навколо юрба велика;
ГриміТЬ стомилася музика;
Усе в мазурці проліта;
Навколо й шум, і тіснота;
Дзвенять кавалергарда шпори;

Літають ніжки милих дам;
Вабливим навздогін слідам —
То строгі, то ласкаві зори,
І глушить рев скрипок гучних
Шептання модниць чарівних.

XXIX

За днів юнацького буяння
Від слова бал я шаленів:
Найкраще місце для признання,
Для потай даваних листів.
О ви, чоловіки статечні!
Прийміть поради ці доречні:
Я залюбки вам поможу
І де в чому остережу.
Та й вам, матусі, допоможе
Суворий погляд крізь лорнет
На ваших Мері та Аннет,
А то... а то рятуй нас, боже!
Тому про все це я пишу,
Що сам давно вже не грішу.

XXX

Шкода, у втіах та в марноті
Найкращі дні мої спливли!
Проте коли б не дань чесноті,
Любив би й досі я бали.
Люблю я молодість безумну,
І тиск, і радість многошумну,
І дам обдуманий наряд;
Люблю їх ніжки; та навряд
Чи пар хоч три на всю Росію
Найти струнких жіночих ніг.
Ах, довго я забуть не міг
Дві ніжки!.. Серцем я старію,
Холону, – а й тепер вони
Мені тривожать тихі сни.

XXXI

Коли ж і де, в якій пустині,
Безумче, ти забудеш їх?
Ах, ніжки, ніжки! Де ви нині?
Де мнете квіти лук ясних?
Під східним пещені промінням,

Ви на снігу, для вас чужиннім,
Не відпечатали слідів:
Любили ніжних килимів
Ви голубливе дотикання.
Чи не для вас я забував
Жадобу слави, шум забав,
І отчий край, і край вигнання?
Та зникло щастя те в очах,
Як слід легкий ваш у лугах.

XXXII

Діани перса, щічки Флори
Скрашають, другі, нам життя!
Одначе ніжка Терпсіхори
Сильніш хвилює почуття.
Вона, віщуючи зарання
Непорівнянне раювання,
Умовною красою вмить
Нам серце може запалити.
Люблю її, моя Ельвіно,
Під довгим накриттям столів,
Весною на шовку лугів,
Зимою на краю каміна,
На тлі паркету світлянім,
На узбережжі кам'янім.

XXXIII

Згадав я час перед грозою:
Як заздрив морю я тоді,
Що мчалось лавою живою
Лягти під ноги молоді!
Як прагнув разом з бурunami
Діткнутись милих ніг устами!
Ніколи у кипучі дні
На золотій моїй весні
Не прагнув я з таким тремтінням
Ні уст рум'яних, ніби цвіт,
Ні вкритих розами ланіт,
Ні перс, хвилюваних томлінням;
Ніколи рій бажань палких
Так не терзав грудей моїх!

XXXIV

І другий спогад миготливий
Перебігає у думках:
Держу я стремено щасливе...
І ніжку чую я в руках;

І знов кипить моя уява,
Знов сила дотику ласкава
В холоднім серці палить кров,
Росте печаль, росте любов!...
Ta, ліро! Струнами гучними
Про гордовитих не дзвони!
Не варті пристрастей вони,
Anі пісень, натхнених ними!
Слова і зір привабниць тих
Оманливі... як ніжки їх.

XXXV

Що ж мій герой? Утоми повний,
Додому швидко полетів,—
А Петербург непогамовний
Під барабанний стук ожив.
Встає купець, візник чвалає,
Прудкий рознощик поспішає,
Із глеком охтенка спішить,
І під ногами сніг рипить.
Збудився ранок благодатний.
Із коминів прозорий дим
Стовпом зростає голубим;
І пекар, німець акуратний,
У ковпаку, як і всячас,

Вже відкривав свій васісдас.

XXXVI

Але, стомившися від балу,
Зробивши ніч з годин ясних,
Ще спить, розкинувшись недбало,
Дитя розкошів та утіх.
Опівдні встане, і готову
Дорогу починає знову,
І днів пістрява маячня
Та сама й завтра, і щодня.
А чи щасливий був Євгеній,
Розцвівши вільно, без тривог,
Серед блискучих перемог,
У насолоді кожноденній?!
Чи марно він серед забав
Хвороб і острахів не знав?

XXXVII

Ні: почуття пригасли юні;
Докучив рано світський шум;
Недовго вабили красуні

Нудьгу його всякчасних дум;
Лукаві зради натомили,
І друзі, й дружба обманили;
Та й справді, вічно він не міг
Beef-steaks та страсбурзький пиріг
Шампанським пінним обливати
І сипати дотепів слова,
Коли боліла голова;
А хоч і був гультяй завзятий,
Та розлюбив він під кінець
І чвари, й шаблю, і свинець.

XXXVIII

Недуга, що її причину
Давно пора б нам відшукать,
Подоба англійського спліну,
Нудьга, по-нашому сказать,
Його взяла в свою облогу:
Застрелитись він, слава богу,
Не міг наважитись ніяк,
Та до життя утратив смак.
Як Child-Harold, похмурий, томний,
Він увіходив у салон;
Ні шум пліток, ані бостон,
Ані зітхання – знак нескромний,—

Ні млості у зорі молодім
Його не вабили нічим.

XXXIX. XL. XLI

..
..
..

XLII

Химерниці великородні!
Йому ви навівали сон.
Воно ж і правда, що сьогодні
Докучить може вищий тон.
Хоча, буває, певна дама
Тлумачить Сея чи Бентама,
Ta їх розмова, як на глум,
Нестерпний, хоч невинний шум.
А ще й такі ж то непорочні,
Такі вони величні всі
У тому розумі й красі,
Такі завбачливі і точні,
Такі суворі до мужчин,

Що й вигляд їхній родить сплін.

XLIII

І ви, красунечки грайливі,
Що бистро об нічній порі
Несуть вас коні густогриві
Повз петербурзькі ліхтарі,—
І вас покинув мій Євгеній.
Утіхи зрадивши шалені,
Він, позіхаючи, засів
У себе вдома, нагострив
Перо тонке, хотів писати,—
Та здався труд йому нудним,
І все кінчилося нічим,
І не ввійшов він в цех затятий
Людей, що змовчу я про них,
Бо сам належу до таких.

XLIV

Тоді, в душевній порожнечі,
Неробством мучений тяжким,
Узявсь до хвальної він речі —

Живитись розумом людським;
Загін книжок розставив гарно,
Читав, читав, а все намарно:
Там дурість, там облудна тьма;
Там змісту, честі там нема;
На все накладено вериги;
І застара старовина,
І пристаріла новина.
Лишив він, як жіноцтво, книги,
І їх запилені ряди
Закрив тафтою назавжди.

XLV

Зненавидівши марнослів'я
І світські приписи дрібні,
Його зустрів і полюбив я.
Припали до душі мені
І мрій жадоба мимовільна,
І своєрідність непохильна,
І ум, холодний та їдкий;
Він був похмурий, я – лихий;
Обидва пристрасті ми знали,
Обох життя гнітило нас;
В серцях огонь юнацький згас;
Обох підступно чатували

Злоба Фортуни і людей,
Як тільки в світ прийшли ми цей.

XLVI

Хто жив і мислив, зневажає
Людське поріддя мимохіть,
Хто почував, той муку знає —
За днями вмерлими тужить:
Йому чуже зачарування,
Йому гадюка споминання
Влива трутизну каяття.
Це часто додає життя
І чару дивного розмові.
Мене бентежив попервах
Онегін різкістю в словах,
Та все прощав я дивакові:
І жарти з жовчю пополам,

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочтите эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.